

DİL, KÜLTÜR ve MEDENİYET

Allah'ın insanoğluna bahşettiği kabiliyetlerin başında dil gelir. İnsan; kendini, dünyayı, nesnelere dil ile anlamlı kılar, duygu ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak ancak dille ifade edebilir. "İnsanın varlığı dil ile mümkün olduğu gibi, toplumların varlığı da ancak dil ile mümkün olmaktadır. Dil yoksa toplum da yoktur."^[1] Dil olmadan insan, aile, toplum, millet, kültür ve medeniyet olmaz.

Dil ve Kültür

Latince "toprağı ekip biçme" anlamına gelen "Cultura" kelimesi Fransızcadan dilimize "kültür" olarak girmiştir. Kültür kelimesi, dilimizde toplumları millet yapan ortak değerlerin yanında bir kişinin kültürlü/kültürsüz adam gibi herhangi bir alanda veya genel anlamda bilgi düzeyini göstermek için de kullanılır. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz "Kültür, insanı öteki yaratıklardan ayıran, dolayısıyla da yalnızca insana vergi olan bir özelliktir. En ilkel topluluklardan başlayarak en gelişmiş insan topluluklarına varıncaya kadar, bütün toplumların kendilerine göre birer kültürlerinin bulunduğu inkâr kabul etmez bir gerçektir"^[2] tanımını yapar.

Kültür bir milletin yüzyıllar boyunca ilgi, algı, tutum ve davranışlarıyla tezahür eden yaşama biçimi, maddi ve manevî değerler toplamı olup nesilden nesile bir miras olarak aktararak gelmiştir.^[3] Devletleri kuran ve yaşatan temel varlık millettir, ancak, milletlere dinamizm ve ruh veren temel güç de kültürdür. Her milletin kültürü kendisine hastır.^[4] Millet fertleri arasında duygudaşlık kurmanın ana unsuru millî kültürdür. Milletler ortak kültür değerleri ile fertlerinin tutum ve davranışları ile diğer milletlerden ayrılır. Olayların bireysel ya da toplumsal açıdan algılanışı; üzüntü veren bir olayın bireylere yansımaları, bireylerin acıyı veya sevinci paylaşması her toplumda farklıdır. Örneğin temizlik, ahlak, namus, aşk, eğlence, mal mülk, askerlik, kahramanlık, ölüm, vb. hadise ve kavramlar her millette değişik davranışlarla karşılanır.^[5] Kültür bir milletin yaşayış ve düşünüş tarzı, bir milleti diğer milletlerden ayıran hayat felsefesidir. Kişinin davranışlarını yönlendirerek toplumsal düzeni sağlar; topluma kimlik kazandırır ve toplum fertlerini birbirine kenetler.

Kültürün ana unsuru dildir. Bir milletin fertleri arasındaki duygu ve düşünce birliği ortak bir dille sağlanabilir.^[6] Toplumun dini, tarihi, edebiyatı, sanatı, duygu ve düşünceleri, felsefesi, müziği, ahlak kuralları, yeme-içme, giyim-kuşam, gelenek ve görenek gibi bütün kültür değerleri dil ile hayat bulur. Kültür, insanların dilleri ile ifade ettiği yazılı, sözlü her şeydir. Dil olmadan öteki unsurların meydana gelmesi mümkün değildir. Dil, kültür değerlerini oluşturan, yaşatan ve bünyesinde muhafaza eden bir kültür hazinesidir.^[7]

Bugün dil sayesinde, atalarımızın binlerce yıllık tecrübe ve birikimlerinden faydalanabilmekteyiz. Bir milleti ezelden ebede taşıyan kültürdür, kültürün de en önemli unsuru dildir. Gelecek nesiller dillerini öğrenerek sadece dillerini öğrenmekle kalmıyor, aynı zamanda atalarından kalan karakteristik yaşam biçimlerini, içinde yaşadıkları toplumun kendine has özelliklerini de öğrenmiş oluyorlar.^[8] Her millet kâinatı değişik şekillerde algılamış ve kendi diliyle yorumlamıştır. Bir dil, onu kullanan milletin kafa yapısını, nasıl düşündüğünü, zihninin nasıl çalıştığını ve mantığını ortaya koyar.^[9]

Ali Göçer'e göre "Dil her vagonunda o milletin değişik dönemlerine ait değerlerini, yaşanmışlıklarını taşıyan bu trenin günümüze ve geleceğe ulaşmasını sağlayan rayları gibidir. Nasıl ki raylar olmadan tren ilerleyemez, olduğu yerden hareket edemez ve doğal olarak ulaşım işlevini yerine getiremez; dil de olmadan kültürle ilgili olarak geçmişe ait ne varsa ne günümüze ne de geleceğe taşınabilir."^[10] Kültür, hayat kaynağımız olan su; dil ise suyu meskenlere dağıtan su şebekesi gibidir. Kültürün yayılmasında dilin gördüğü işlev, hayat kaynağı suyun ulaşımını sağlayan şebekenin gördüğü işlev gibidir.^[11]

Kültürün temel unsuru olan dil aynı zamanda düşüncenin de kaynağıdır. İnsan kelimelerle düşünür, kelimelerle ifade eder. Kelime hazinesi sınırlı insanın düşünce dünyası dar, geniş olanın düşünce dünyası geniş olur. Duygu ve düşüncedeki genişlik ve derinlik ancak dille sağlanabilir. İnsanın ifade sınırlarının genişliği kelime dağarcığı kadardır. L. Wittgenştayn'ın (L.Wittgenstein) ifadesiyle "Dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır."

Kültürün din ve dille ete kemiğe bürünmüş hâli olan gelenek ve görenekler, bir milletin yazılı olmayan kanunlarıdır. Kanunların çoğu gelenek ve göreneklere göre düzenlenmiştir. Kanun, insanın toplum içerisindeki davranışlarını düzenler. İnsanlar bu düzeni asırlar boyunca gelenek ve göreneklerle sağlamışlardır. Günümüzde bile yazılı anayasası bulunmayan ülkeler vardır. Bunlar toplum düzenini hâlâ gelenek ve göreneklerle sağlamaktadırlar. Aslında kişinin bütün hal ve hareketlerini yazılı kanunlarla tanzim etmek çok kolay değildir. Çünkü yasalar genellikle hakları ve cezaları tayin etmektedir. Oysa insanların toplumda birçok sosyal ilişkisi vardır: özür dilemek, selamlaşmak, saygı göstermek, davetlere katılmak, konuşmak, tartışmak, yazmak vs. Bunlar kanunlarda yazılı değildir, bunlar gelenek ve göreneklere göre oluşturulur.^[12]

Kültürün en önemli unsurlarından birisi de dindir. Din insanoğlunun manevî tatmin aracı, kişinin kendisiyle ve çevresiyle uyumlu bir yaşayış sürdürmesini sağlayan inanç ve ibadetler sistemidir. Yüzyıllarca bu kültür unsuru ön planda bulunmuş ve öteki kültür unsurlarını gölgede bırakmıştır. Dinin bir millet içerisindeki kültüre etkisi ve kültürün diğer unsurlarının oluşması ve değişimindeki rolü hâlâ devam etmektedir. Dini bayramlarımız ve törenlerimiz bunun açık

örnekleri olarak dikkat çekmektedir.^[13]

Kültürün taşıyıcılarından biri olan edebiyat, malzemesi dil olan veya dille yapılan sanat diye tanımlanır.^[14] Edebiyat kültürel değerlerden beslenir. Toplumda görülen ve yaşanan her şey edebiyatın konusu içinde yer alır. Edebi eserler bize insanların duygu, düşünce, hayal ve özlemlerini anlatır. Bir edebî metin, içindeki kültürel motiflerle zenginlik kazanır ve aynı zamanda ait olduğu kültürün değerlerinin geniş kitlelere ulaşmasına,^[15] tanıtılmasına ve benimsenmesine vesile olur. Dil, edebî eserler aracılığıyla ait olduğu milletin kültürünü yansıtarak hem o milletin fertleri arasında hem de diğer milletlerin bireyleri arasında tanınmasına, kabul görmesine, yaygınlaşmasına kapı aralar. Bir dil, kendisi ile oluşturulmuş edebî ürünler aracılığıyla görücüye çıkar. Daha farklı bir ifade ile edebiyat ürünleri bir dilin imkânlarını, zenginliğini, güzelliğini gösteren en önemli araçlardır. Dilin tanınması, öğrenilmesi, o dille ilgili eserlerin okunarak içselleştirilmesi ve en önemlisi sosyal hayatta bir iletişim aracı olarak kullanılması çok önemlidir. Sítendal'ın (Stendhal) "*toplumun ana caddesine tutulmuş bir ayna*" dediği edebiyat toplumun yaşam biçimini, giyimini, eğlencesini hülâsa kültürünü yansıtan önemli bir araçtır.^[16] Aynı zamanda edebiyat ürünleri de kültürün tanıtılmasına, benimsenmesine aracılık eden önemli araçlardandır. Dil, edebiyat eserleri aracılığıyla ait olduğu milletlerin kültürünü yansıtarak hem o milletin fertleri arasında hem de diğer milletlerin bireyleri arasında tanınmasına, kabul görmesine, yaygınlaşmasına kapı aralar.^[17]

Banarlı, Bir Dil Nasıl Güzelleşir adlı yazısında "Dilleri dil yapanlar milletlerdir. Milletlerin dillerini seven, anlayan ilahi bir

güzellikle kullanan büyük şairlerdir"^[18] der.

Dil ile kültürü birbirinden ayrı düşünmek neredeyse imkânsız gibidir. Dil olmadan kültür temelsiz bir binaya benzer. Kültürü olmayan bir milletin dili de kaynağı kurumaya yüz tutmuş bir nehir gibidir. Diline gereken önemi vermeyen toplumlar kültürlerini kaybettikleri gibi, kültürüne sahip olmayan milletlerin dilleri de dinamikliğini ve işlerliğini kaybeder. Kültür sayesinde bir dil sağlamlaşır ve başka dillerden daha az etkilenir.^[19]

Kültürü değişen bir toplumun dili, düşüncesi, düşünüş biçimi, töresi ve göreneği de değişir.^[20] Kültürün, toplumun içinde yaşadığı dönemin genel seyri ve bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda değişip dönüşebilecek bir yapısı vardır. Kültür sayesinde ki o dil karşı konulamaz olan değişim ve dönüşüm sürecinde ana dinamiklerine zarar vermeden değişip dönüşebilir.

Bir milletin dili ne kadar zengin ve işlekse o milletin kültürü de o kadar canlı ve işlektir.^[21] Dil üstünlüğü, kültür üstünlüğü; dil zayıflığı, kültür zayıflığı demektir. Güçlü kültürler güçlü dillerle inşa edilebilir. Yüksek bir kültür seviyesine erişebilmek için yüksek seviyede bir kültür diline sahip olmak gerekir. Hambilt'ın (Humboldt) ifadesiyle "Bir milletin ancak kendi dilinin gelişmesi gerekli bir dereceye ulaştığı zaman büyük ve dâhiyane bir fikri ilerleme olur." Dil varlığını zenginleştiremeyen toplumlar ve bireyler güçlü bir gelecek kuramazlar. Kökü mazide olan âtî olabilmeneğin yolu dil köprüsünü sağlam tutmak, korumak ve daima işler kılmaktan geçer.^[22]

Millet Olma

İnsan kalabalıklarını millet hâline getiren, kültür değerlerini oluşturan, yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran dildir. Top-

lular millet olmayı bir dile sahip olmakla elde ederler ve millî varlıklarını da kendi dilleri ile koruyabilirler. Dil bir milletin millet olma şuurunu ve hafızasıdır. Dil, millet fertleri arasındaki anlaşmayı sağlayan, millî birliğin esasını ve özünü teşkil eden bir araçtır. Dil birliğini sağlayamamış bir topluluğun millet kimliği kazanmasına imkân yoktur. Milletler ancak dilleri ve kültürleri sayesinde varlıklarını koruyabilirler.

Kendi kültürlerini kaybederek başka bir milletin kültür dairesi içine giren milletler tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Tarihte binlerce yıl önce var olan askerî, siyasi ve hatta ekonomik bakımdan zamanının en güçlü devletlerini kurmuş olan Sümerler, Asurlular, Hititler, Lidyalılar, Fenikeliler gibi milletler, bugün sadece tarih kitaplarında kalmıştır. Bugün bu milletlerin devamı olan bir millet yoksa bu, onların son ferdine kadar başkaları tarafından öldürülmüş olmalarıyla değil, kendi kültürlerini yitirerek başka bir kültür dairesine girmiş olmalarıyla ancak izah edilebilir.

Milletlerin varlıklarını sürdürmeleri kuvvetli bir 'Millî Kültür'e sahip olmaları ile mümkündür. Dilini geliştirip zenginleştiremeyen, yabancı dillerin istilasından korunamayan milletler ne millî bir kültür oluşturabilirler ne de oluşmuş kültürlerini koruyabilirler. Bugün dilimizin karşı karşıya kaldığı sorunları yalnız bir dil sorunu olarak görmemek gerekir. Burada asıl kaybolmakla karşı karşıya olan dilimiz değil, millî kimliğimizdir. Peyami Safa'nın ifadesiyle "Dilini kaybeden bir millet, her şeyini kaybetmiş demektir." Tarih, Bulgarlar gibi Türkçeyi kaybettiği için kimliğini, Türklüğünü kaybeden milyonlarca insanı kaydetmektedir. Bunların hiçbiri bugün geçmişte Türk olduklarını bile hatırlamamaktadırlar.

Kültürel yönden donanımlı ve güçlü milletler, siyasi varlıklarını yitirseler bile yaşamaya devam ederler ve askerî bakımdan güçlendikleri anda, daha önce kaybettikleri devletlerini yeniden kurma şansını yakalayabilirler. Bunun bilinen en yakın örneği İsrail'dir. İsrail'in kuruluşu, üç bin sene sonra tekrar din ve dil yoluyla olmuştur. Bu süre içerisinde Musevîleri, ayakta tutan ve tekrar devlet kurmaya sevk eden en büyük amil dinleri ve dilleri olmuştur. Bu bakımdan milletlerin devletlerini yaşatabilmeleri için kendi kültürlerine değer vermeleri ve sahip çıkmaları çok önemli tarihi bir gerçektir.^[23]

Dil, Kültür ve Medeniyet

Arapçadan dilimize girmiş olan "Medeniyet" kelimesinin kökeni "Medine"dir. "Medine" "şehir"; "medenî", "şehirli" ve "medeniyet" de "şehirlilik" demektir. Dilimizde medeniyete karşılık önerilen sözcük "uygarlık"tır.^[24] Medeniyet "Milletlere ait bazı kültür değerlerinin, birçok millet tarafından benimsenerek ortak duruma gelmiş bütününe verilen addır." Başka bir deyişle "milletler arası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtalarının tamamıdır. Evrensellik açısından bakıldığında medeniyetin bütün insanlığın birikimi olduğunu söylemek mümkündür.^[25]

Medeniyetlerin kaynağı millî kültürlerdir. Medeniyetler, milletlerin evrensel kültürel birikimlerinin bir bütün haline dönüşümü ile meydana çıkar. Kafesoğlu'na göre, "Medeniyet, 'kültür'lerden doğar."^[26] Güvenç'e göre, "Uygarlık kültürlerden oluşur; kültürler uygarlığın parçasıdır."^[27] Gökalp'e göre de "Kültür, yalnız bir milletin dinî, ahlakî, hukukî, aklî, estetik, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının âhenkli bir

bütünüdür. Medeniyet ise aynı medeniyet dairesine giren birçok milletin sosyal hayatının müşterek bir yekûnudur.”^[28]

Medeniyet aklın, ilmin ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak, tarihin ilk döneminden itibaren bütün toplumlar tarafından ortaya konulmuştur. Elektrik, ampul, otomobil, uçak, radyo, televizyon, bilgisayar vb. icatları bunlara örnek verebiliriz. Medeniyet insanlığın ortak birikimi olduğu için tektir ve insanlığın ortak malıdır. Dolayısıyla medeniyetin milliyeti olmaz. Farklı olan medeniyet değil, kültürdür. Matbaa hangi millet tarafından veya kim tarafından icat edilirse edilsin bir medeniyet unsuru olarak bütün insanlığın ortak malı kabul edilir. Bu şekilde insan yaşamını kolaylaştıran unsurlar bir medeniyet unsurudur ve bütün insanlık tarafından kullanılmaktadır. Kültür ise milletlere özgüdür ve her milletin kültürü diğerinden farklıdır.^[29]

Medeniyet dilleri sınır aşan nehirler gibidir. Bir yandan geçtikleri ülkelere hayat verir diğer yandan da o ülkenin dere ve çayları ile beslenerek tüm insanlığın ortak ürünü olan medeniyet ummanına ulaşır, katkı sağlar.^[30]

İnsanlar tarih boyunca ürettikleri düşünce, felsefe, bilim, kültür ve medeniyeti kullandıkları dil aracılığıyla diğer insanlara ve sonraki kuşaklara aktarırlar. Bu alanlardaki ilerleme ve gelişmeler dili besler, dildeki ilerleme ve gelişmeler de bu sayılan alanları besler. Yani bilim ve düşünce bir taraftan kendi fonksiyonlarını yerine getirmek için dili kullanırken diğer taraftan da dilin zenginleşmesini sağlar. (...) Hem Arapça hem de Latince gelişmelerini önemli oranda medeniyet dili olmalarına borçludurlar. Medeniyet ile medeniyet dili arasındaki ilişkiden sadece dil faydalan-

maz, bu anlamda medeniyetler de ortak dile çok şey borçludurlar. (...) Gerek İslam medeniyeti ve gerekse Batı medeniyeti gelişmelerini önemli oranda kullandıkları ortak dile borçludurlar.^[31] Bu anlamda karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Büyük medeniyetler mutlaka ya zengin bir dil üzerinden gelişmişlerdir ya da gelişme süreçleri içinde zengin bir dil yaratmışlardır. Bir insanın ya da toplumun dili ne kadar zengin ve üretkense dünyayı tanıması, algılaması, olay ve olgulara bakışı da o oranda zengin ve tutarlı olacaktır.^[32]

Orta çağ'da bilim dili Arapça idi ve farklı milletlere mensup Müslüman bilginler eserlerini Arapça yazıyorlardı. Bu yüzden Arapça bilim dili olarak çok gelişmişti. Avrupa'da ise bilim dili Latince idi ve Avrupalı bilginler eserlerini Latince olarak yazıyorlardı. Batı medeniyeti açısından aynı işlevi günümüzde İngilizce yerine getirmeye başlamıştır.^[33]

Avrupa'da Rönesans sonuna kadar ortak dil olan Latince kilise, bilim ve düşünürler tarafından kullanıldı. Bu durum birbirlerini izlemelerini, eleştirmelerini, desteklemelerini, öncekilerinin mirasından istifade etmelerini kolaylaştırmaktaydı. Dekart, Hobs, Galile (Descartes, Hobbes, Galilei) ve daha birçok bilgin ile düşünür ayrı milletlerden olmalarına rağmen birbirleriyle tanışmış, tartışmış, birbirlerinden istifade etmiş ve Batı medeniyetini birlikte kurmuşlardır. Doğu'da benzer bir işlevi Arapça görmüştür. Türk olan Farabi ve İbn-i Sina, Arap olan İbn-i Rüşd, El-Kindi, Gazali ve Fars olan Sadi Şirazî, F. Attar, Ö. Hayyam, C. Afganî gibi bilginler eserlerini aynı dile kaleme almışlar ve birbirlerinin birikimlerinden istifade etmişlerdir. Ancak, ortak bir dilin kullanılması, millî dillerin muhafazasını ve geliş-

mesini engellememelidir.^[34]

Millî diller daha çok kültürün diliyen birçok milletin kullandığı ortak dil medeniyetin dilidir. Birincisi kültürün, ikincisi ise medeniyetin gelişmesinin olmazsa olmaz şartıdır.^[35]

Yusuf Kaplan dilleri, medeniyet kuran, medeniyetleri koruyan ve taşıyıcı diller olarak üçe ayırır. Ona göre; Grekçe ve Latince Batı medeniyetinin kurucu, bugünkü İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca gibi Batı dilleri koruyucu dillerdir. Arapça, İslâm medeniyetinin kurucu dili, Farsça hem koruyucu hem de taşıyıcı dilidir. Bizim, 1000 yıldır üç kıtanın kesişme noktasında bulunmamız Osmanlı Türkçesini hem Doğu dünyasının hem de Batı dünyası dillerinden beslenmesi vesilesiyle, geniş bir coğrafyaya hitap eden nevi şahsına münhasır bir medeniyet dili yapmıştır. Bu da Osmanlı Türkçesine hem kurucu hem koruyucu hem de taşıyıcı yegâne dünya dili özelliği kazandırmıştır.^[36]

Türkçenin Tarihi Seyri ve Dil İnkılabı

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren dünya sahnesinde rol almış, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, farklı bölgelerde çeşitli devletler kurmuş olan milletimiz, tabiatıyla bu bölgelerdeki başka kültürlerle sıkı ilişkiler içinde bulunmuştur. Bu ilişkilere bağlı olarak Türk dili ile bu milletlerin dilleri arasında önemli oranlarda kelime alışverişinde bulunulmuş, bu dillere kelime vermiş ve bu dillerden kelime almıştır. “Türk dili, kültürü ve medeniyetiyle neredeyse bütün dünyayı etkilemiştir.”^[37]

Diğer yandan her güçlü dil gibi Türkçe de bugüne gelene kadar yüzyıllar boyunca kendi doğal akışı içinde toplumun ihtiyaç-

ları ve beklentileri doğrultusunda birtakım değişim ve gelişmelere uğramıştır.

Milletimiz daha Orta Asya’da, Çin başta olmak üzere komşu olduğu çevrelerin kültürlerinden etkilenmekle birlikte güçlü kültürü sayesinde etkilenmeyi zenginleşmeye dönüştürmüş, özellikle Moğolcadan aldığı kelimeleri Türkçenin ses yapısına uyumlu hale getirerek kelime sayısını artırmış, ifade kabiliyetini güçlendirmiştir.

7. yüzyıl ortalarından itibaren Arap ordularıyla karşılaşan Türkler yavaş yavaş İslamiyet’i tanımaya başlamış, 10. yüzyıla gelindiğinde de pek azı dışında Türklerin toplu olarak Müslümanlığı kabul etmesi dünya görüşlerinde ve yaşayış tarzlarında önemli değişmelere yol açmıştır. Bu durumun tabii sonucu olarak da yeni yaşayış tarzı ile ilgili dini terimler ve birtakım Arapça ve Farsça kelimeler Türkçeye girmiştir. “Allah” lafzı başta olmak üzere, **namaz, abdest, şehit, cihat** gibi kelimeler ve bunların etrafında meydana getirilmiş kavramlar, deyimler, özlü sözler Türkçeyi zenginleştirmiştir.

11-13. yüzyıllar arasında Anadolu’ya yerleşen Türk boyları, yeni yurtları Anadolu’nun eski sakinleri ile yan yana ve iç içe yaşama sonucu birbirlerinden etkilendiler. Bu etkileşim dilde, kültürde ve yaşama biçimlerinde karşımıza çıktı. Dilde yapılan alıntılar dilimizin ses ve şekil yapılarına uydurularak aktarıldıklarından Türkçenin söz varlığını, kavram alanını genişleten ve zenginleştiren yerli kelimeler hâline gelmiştir.

Tanzimat’tan sonra Batı ile ilişkiler başlayınca Fransızca başta olmak üzere bu defa da dilimize Batı kaynaklı kelimeler girmeye başlamıştır. Arapça ve Farsçadan sonra, anadilimizi en çok etkileyen dil, Fransızcadır. Bugün de kullandığımız

apartman, ambalaj, asansör, bagaj, biberon, bilet, bisiklet, esans, fermuar, gardırop, gişe, kalorifer, kartvizit, komiser, manto, mesaj, parfüm, portatif, pratik, sekreter gibi binlerce kelime Fransızcadan alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoğunluk Fransızcadan İngilizceye kaymıştır. Yapılan dil inkılâbına rağmen, bilinçsiz Batı hayranlığı ve çok yönlü karşılıklı ilişkilerin hazırladığı elverişli ortam dolayısıyla, Batı kökenli yabancı kelimeler, özellikle İngilizce, dilimize gümrüksüz mal gibi, sınır tanımaz bir ölçüde girmeye hatta akın etmeye başlamıştır. Yazı ve konuşma dilimizde yer alan ambargo, ambulans, aktör, baraj, brifing, çek etmek, delege, detektör, dekor, departman, demagoji, dizayn, endeks, entegrasyon, fotokopi, fraksiyon, kamufle, karizmatik, kariyer, komplo, kota, lokal, manken, misyon, polemik, popüler, popülist, pozisyon, resepsiyon, restorasyon, römork, sansasyon, sempatik, sezon, slogan, şov, şovmen, villa, video, viraj, viyadük, vizyon gibi yüzlerce kelime böyle bir kayıtsızlığın sonucudur.

Günümüzde, hiçbir dilin tamamıyla saf olmadığı ve olamayacağı bütün ilim çevrelerince kabul edilen bir gerçektir. Normal olarak her dil diğer dillerden ihtiyaçları ölçüsünde kelime aldığı gibi onlara da kelime verir. Başka dillerden kelime almak, bir kusur değil aksine zenginliktir. Göthe (Goethe), "Bir dil için marifet, diğer dillerden geçmiş olan kelimeleri ayıklayıp atmak değildir. Bir dilin diğer dillerden geçmiş kelimeleri hazmetme kabiliyeti ölçüsünde o dil zenginleşir" tespitinde bulunmaktadır. Her dilde mutlaka millî olması gereken iki temel unsurdan biri, o dilin sesi, diğeri de o dilin grameri ve cümle yapılarıdır.

Günümüzde dünyanın en zengin dili

750 bin kelimeyle İngilizcedir. İngiltere'de 11. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan ve daha çok balıkçılık ve korsanlıkla geçinen 3-5 bin kelimedenden oluşan bir dile sahip Anglo-Saksonlar, zamanla, İngiliz imparatorluğunun büyümesiyle gittikleri yerlerden derledikleri kelimeleri dillerine katarak kendi dillerini zenginleştirmişlerdir. Bunu yaparken aldıkları kelimeleri orijinal hâliyle bırakmamışlar, kendi damgalarını vurarak onları İngilizceleştirmişlerdir. Bugünkü zengin İngilizceye bu sayede sahip olmuşlardır.

Bir dili kendi içine hapsederek dış etkilerden korumak mümkün değildir. Diller, birbirlerine bağlı birleşik kaplara benzer. Kültür seviyesi yüksek olanlardan ötekilere doğru kendiliğinden bir akım başlar. Bu akımın şiddeti artıkça da kültür verici durumunda olan dillerin ötekiler üzerindeki hâkimiyeti yoğunlaşır. Hâkimiyet altına giren bir dilin kelime türetme imkânı yavaş yavaş körelir; dolayısıyla kendi kendini yenileme ve kelime türetme gücünü kaybeder. Böylece dış yapıdan ve dıştan gelen etkiler, zamanla, dilin kendi yaşama şartlarından kaynaklanan içyapısındaki değişme ve gelişmeleri bastırarak onu tıkanıklığa sürükler. Hatta bu baskı dolayısıyla, o dillerden yalnız kelime almakla kalmayıp o dillerin kurallarını da benimseme yolunu tutar. Bir dil için esas felaket; dilin yapısını bozacak kurallar almak, kendi harflerini, kelimelerini, kelimeyi aldığı dilin sesleri ile seslendirmektir. Bugün Türkiye'de yaşanan da budur. Neredeyse harflerimizin tamamını İngilizce seslendirirken dışardan aldığımız kelimeleri kendimizin yapmadan olduğu gibi alıyor ve kullanıyoruz. Türkçe dil kuralları yok sayılırsa hele harflerimizi İngilizce seslendirir ve İngilizce yazarsak gelecekte Türkçe diye bir dil kalmaz.

Dili yabancı kelimelerin istilasından korumanın tek yolu her alanda üretken olmak ve yerli düşünmektir. Prof. Dr. Hayati Develi'nin^[58] de dediği gibi ürettiğimiz dona “Coni”nin markasını yapıştırıyorsak, yabancı kelimelerin dili istilası sürer. Hem üretip hem de yerli düşünebilmek kelime ithalinden kurtulmanın yegâne yolu.

Dil İnkılabı

Osmanlı Tanzimat'ı sonrası başlayan dil tartışmaları, Cumhuriyet'le birlikte bir medeniyet değiştirme ve modernleşme meselesi olarak ele alındı. İşe alfabe değişikliği ile başlandı. 1 Kasım 1928'de Arap harflerinin Türkçeyi yazmaya elverişsizliği, öğretiminin güçlüğü, basımının zorluğu gibi gerekçelerle Latin harfleri kabul edildi. Harf devrimi, Türkiye'nin laik ve modern bir devlet olma idealinin ve bu ideale inanan bir kuşak yetiştirme projesinin önemli bir parçasıydı. Alfabe değişikliği yapılmasındaki asıl amaç Türkiye'yi İslam dünyasından ve İslam medeniyetinden koparmaktı. “*Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtaracaktır*” ifadeleriyle dil reformunu başlatan Atatürk'ün asıl hedefi İslam medeniyetinden arındırılmış “modern yeni bir millî kültürdür.”

Dil inkılabının Atatürk dönemini üç devre olarak ele almak gerek. 1932-1934 yılları arası inceleme ve araştırma devresidir. 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş ve I. Türk Dil Kurultayında alınan kararlar doğrultusunda Türk dilinin kelime hazinesini ortaya çıkarmak için halk ağzından kelimeler derlenmiş, eski kaynaklarda geçen Türkçe kelimeler taranmış, yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar bulma çalışmaları yapılmıştır.

1934-1936 devresi, Atatürk'ün harf inkılabında olduğu gibi dil inkılabında da taviz verilmemesini, radikal davranılmasını istediği, bütün yabancı asıllı kelimelere Türkçe karşılıklar bulunmasını emrettiği devredir. Yurdun dört bir yanından gönüllülerle yürütülen çalışmaları neticesinde 1934'te *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi* hazırlanır. Ancak burada Osmanlıca bir kelimenin karşısında her biri ayrı lehçeden derlenmiş birden fazla karşılığa rastlanıyor ki bu kelimelerin bazılarının Türkiye Türkçesinin yapısına aykırı olması uygulamada aksaklık doğuruyordu. Devlet dairelerindeki yazışmalarda ve gazetelerde Tarama Dergisi'ndeki karşılıklardan herhangi birine gelişigüzel yer verilmesi de dilde tam anlamıyla karışıklığa yol açıyordu. Söz gelişi *kalem* yerine kimi *kamış* yazarken kimi *yazgaç*, *çizgiç*, *sızgiç*, *yağuş*, *yuvuş* yazıyordu. (Korkmaz, 1995: 734). Bu devre dilde tasfiyecilik devresidir.

Bu yıllarda Atatürk'ün aşırı özleştirme- ci bir politikanın etkisi altında olduğu 3 Ekim 1934'te İsveç Veliahdı şerefine verilen yemekte yaptığı konuşmasında açıkça görülür:

“Altes Ruayâl,

Bu gece ulu konuklarımıza, Türkiye'ye uğur getirdiklerini söylerken, duygum, tükel özgü bir kıvançtır. Burada kaldığımız uzca sizi sarmaktan hiç durmayacak ılık sevgi, bu yurttan, yurdunuz için beslenmiş duyguların bir yankusunu bulacaksınız. İsveç-Türk uluslarının kazanmış oldukları utkuların silinmez damgalarını tarih taşımaktadır. Süerdemliği, onu, bu iki ulus, ünlü, sanlı özlerinin derinliğinde sonsuz tutmaktadır. Ancak, daha başka bir alanda da onlar erdemlerini o denli yüceltikleriyle göstermişlerdir. Bu yolda

kazandıkları utkular, gerçekten daha az özence değer değildir. Avrupa'nın iki bitim ucunda yerlerini berkiten uluslarımız, ataç özlüklerinin tüm ıssıları olarak baysak, önürme, uygunluk kıldacıları olmuş bulunuyorlar; onlar, bu gün, en güzel utkuyu kazanmaya anımlanıyorlar: baysal utkusu.

Altes Ruayâl, Yetmiş beşinci doğum yılında oğuz babamız bütün acunda saygılı bir sevginin söyüncü ile çevrelendi. Genlik, baysal içinde erk sürmenin gücü işte bundadır. Ünlü babamız yüksek kralımız Beşinci Güstav'ın gönenci için en ısı dileklerini sunarken, Altes Ruayâl Prenses Ingrid'in esenliğini; tüzün İsveç ulusunun gönencine, genliğine içiyorum." (Korkmaz, 1992: 406–407).

Atatürk'ün isteğiyle aralarında Fuat Köprülü, Ali Canip Yöntem, Necmettin Sadak ve Reşat Nuri Güntekin'in de bulunduğu komisyon tarafından 1935 yılında Osmanlıcadan Türkçeye, Türkçeden Osmanlıcaya *Cep Kılavuzu* adlarını taşıyan iki kılavuz hazırlanır. Ancak 8000 kelimelik "Cep Kılavuzu" Atatürk'ü tatmin etmez.

Dilin bir çıkmaza sürüklendiğini gören Atatürk, Falih Rıfkı Atay'a "Dili bir çıkmaza saptamışsınız, dedi. Sonra: Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır! Ama ben de işi başkalarına bırakmam. Çıkmazdan biz kurtaracağız, dedi"^[41] ifadeleriyle tepkisini ortaya koyar. 1936 yılına kadar uygulanan politikaların dili çıkmaza soktuğunu gören Atatürk, Güneş-Dil Teorisi ile dildeki tasfiye hareketinden döner ve sağlıklı bir yol olarak "yaşayan Türkçe"de karar kılar.

Güneş-Dil teorisi 1935'te Dr. Phil H.F. Kvergiç tarafından hazırlanan "Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi" adlı Viyana'da basılmamış doktora tezinden çıkmıştır.

Atatürk, 24 Ağustos 1936'da kabul edilen Güneş Dil Teorisi ile Türk dilinin es-

kiliği ve başka dillere kaynaklık ettiği tezi ile Osmanlı Türkçesi döneminde kullanılan Arapça, Farsça kökenli kelimelerin aslında Türkçe olduğunu, dolayısıyla dildeki bu tasfiyenin doğru olmadığını ve Türkçeleşmiş bu kelimelerin kalması gerektiğini ispat etmek ister. Kendi ifadesi ile "Ketebe, yektübü Arabımdır; kâtip, kitap, mektup Türküdür." Atatürk'ün reform sürecini anlamsız zorlamalardan ve zevksiz uydurmalardan kurtarmak için böyle bir teoriye sığınmıştır. Güneş-Dil Teorisi de dil inkılabının üçüncü devresidir.

Atatürk Sonrası Dil Tartışmaları

Attilâ İlhan dil reformunun tasfiyeciliğe kaymasını İsmet İnönü'ye bağlar: "Dille fazla oynanmıştır. Bu da başımıza işler açtı. Türk gençliği Türkçeyi doğru konuşmuyor. Eksik konuşuyor. Benim neslim sanıyorum ki 150.000–200.000 kelime ile konuşuyordu, şimdi 400 kelimeye kadar indirdiler. Neden böyle oldu? Bir defa Öztürkçeleşme olayı Gazi'nin bıraktığı yerde bırakılsaydı, bu olmayacaktı. Çünkü Gazi 'Halkın konuştuğu dil Türkçedir' dedi, davayı bitirdi. Çünkü baktı, çok yanlış yere gidecek! Nitekim İsmet Paşa canlandırınca, o yanlış yere gitti. Halkın on asırdan beri kullandığı kelimeleri birileri 'Bunlar yanlışdır' deyip atmaya kalktı."^[43]

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde Atatürk'ün bıraktığı yerde kalınmamış, yeniden ikinci bir sadeleşme dalgası başlatılmıştır. CHP'nin tek parti yönetimi süresince sadeleştirme devlet politikası olarak görülmüş; her gün ilan edilen "yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulunması" kampanyasında Başbakanlık, CHP, Halkevleri bu iş için seferber edilmiş; ajans, radyo ve bütün gazeteler işbirliğine çağırılmış, okullarda okutulan ders kitap-

larında “arı Türkçe” kullanılması istenmiştir. 1945’te dil çalışmalarının geldiği son nokta 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun sadeleştirilerek “arı Türkçe”ye çevrilmesi olmuştur.^[44]

Atatürk’ün ölümünden sonra dinî ve kültürel mirasta bir kırılma yaşandığı, dil reformunun yanlış tasarlandığı, yeni ve anlaşılmaz yapay bir dil yaratıldığı yönündeki eleştiriler özellikle 1946 yılında yeni siyasî partilerin kurulmasıyla artar.^[45]

1950’da iktidara gelen Demokrat Parti döneminde ilk iş olarak 1932’de CHP tarafından kabul edilen ezanın Türkçe okutulması uygulamasına son verilir, Türk Dil Kurumunun yapısı değiştirilir ve kuruma yarı resmî bir statü kazandırılır. TDK’nın tüzüğündeki Milli Eğitim Bakanı’nın doğrudan kurum başkanı olması hükmü değiştirilir ve bakanlıktan aldığı ödenek kesilir.

1940’lı ve 50’li yıllar boyunca Türkçenin özleşmesinin en ateşli savunucusu Nurullah Ataç’tır. Ataç’ın bu tavrının ardında kendisinin de belirttiği gibi Yunan-Latin hayranlığı yatar. Ataç’ta yeni bir toplum yaratılmak isteniyorsa, yeni bir dil de yaratılması gerektiği görüşü hâkimdir. Ona göre toplum, iyi bir eğitimle Greko-Latin kültürüne dönüştürülebilir. “Ben öteden beri, konuşmalarımda olsun, yazılarımda olsun hep bunu söyledim, Türkçenin Latinceleştirilmesi, Yunancalaştırılmasına inandığım içindir ki öz Türkçeci oldum, ona inandığım içindir ki öz Türkçeyi bırakmıyorum, bu toplumun çocuklarına Latince ile Yunancanın öğretileceği, şöyle iyice, gereğince belletileceği güne değin de bırakmayacağım” (Belge, 1989: 2602).^[47]

27 Mayıs 1960’ta Demokrat Parti iktidarına son veren askerî yönetimin ilk icraatı dil reformunu yeniden canlandırmak olur. Bu dönemde tekrar 1950 öncesine

dönülür, Cumhuriyet’in ilk yıllarında “modernleşme” ve “uluslaşma” amacıyla başlatılan dil reformu 1960’larda tamamen ideolojik bir mesele olarak ele alınır. Başbakanlık genelgeleriyle Türkçe karşılıkları bulunan yabancı sözcüklerin kullanılması da istenir. Dilde özleştirme çalışmalarının mimarlarından Falih Rıfkı Atay bile, bu dönemde yapılan tasfiyeciliğe karşı çıkar; “şart” yerine “koşul”da ısrar edenlerin züppe bir dil yarattıklarını belirtir.^[48]

Dil tartışmalarının yaşandığı en hararetli dönem ise hiç şüphesiz 1960-1980 yılları arasındadır. O yıllarda ülke, sağ ve sol görüşü merkeze alan ideolojik bir tasnife tabi tutuldu. Bu gruplar yayın organlarında kullandıkları dile göre ayrıştılar. 1972 yılında yayın hayatına başlayan Kubbealtı Akademi Mecmuası, Türk Dil Kurumu yayınlarının aksine öz Türkçe karşıtı bir yayın politikası izleyerek dil tartışmalarının en ateşli taraflarından biri olur. Derginin yazarları arasında Tahsin Banguoğlu, Faruk Kadri Timurtaş, Necmettin Hacıeminoğlu, Nihat Sami Banarlı, Muharrem Ergin, Mehmet Kaplan ve Ömer Faruk Akün gibi Türk Dili ve Edebiyatının önemli isimleri yer alır.

Dil reformuna mesafeli duran aydınların hemen hepsi eski eserlerin orijinalinden okunması gerektiğini söyler, bunun kültürlü ve aydın olmanın göstergesi olduğunda birleşirler. Dilde özleştirmeye karşı çıkan Yahya Kemal, Ömer Seyfettin, Peyami Safa gibi yazarlar dili sadeleştirmenin Türkçeye, Türk kültür ve düşünce hayatına çok büyük darbe vuracağını savunurlar.^[49]

Bu yıllarda ortaya atılan görüşlerden biri de önce sadeleşme, ardından özleşme, arılaşma bahanesiyle sonra da “bu dil ile ilim yapılmaz” gerekçesiyle dilin kültür emperyalizmine uğradığı, yabancı dille öğretim ya-

pan üniversiteler vasıtasıyla da okullardan kovulma noktasına gelindiğidir. (Hacıeminoğlu, 1978: 40). (Belge, 2006: 21).^[50]

1980 darbesinden sonra yapılan 1982 Anayasasında TDK, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesinde Başbakanlığa bağlanır.

1980'lerden sonra dil tartışmaları önemi yitirir, "dil devrimi" üzerinden politik tartışmalar durulur; ideolojik, ekonomik ve toplumsal eğilimler nedeniyle dilde popüler kültür ve kitle iletişim araçlarının yol açtığı değişim ile "kirlenme" ve "yozlaşma" hat safhaya ulaşır. Bugün gelinen noktada ise dil meselesi artık yön değiştirmiştir. Kentleşmenin artmasıyla çeşitli ağız özelliklerinin standart dilde kullanılması, kitle iletişim araçlarının dil kullanımındaki olumsuz etkisi ile küreselleşmenin bir sonucu olarak bazı okullarda daha iyi bir eğitim sunmak adına yürütülen "Yabancı dille eğitim" programları Türkçenin doğru kullanımı önündeki büyük problemler olarak görülmektedir.^[51]

1960 ve 1980'lerin ortasına dek gelenlerle yasaklanan gerek dil reformuyla türetilen gerekse dile yerleşmiş yabancı kaynaklı pek çok kelimenin 2000'li yıllarda dünya görüşü ayrımı olmadan hemen her kesimce kullanılması, dil reformunun başarılarında özleştirmecilikle amaçlanan "uluslaşma" idealinin bugün geldiği noktaya oldukça düşündürücüdür.^[52]

Sonuçta tepeden inme dayatmalarla dedelerinin dilini anlamayan kendi dilini tercüme eden bir topluma dönüştük. Bugün İstanbul'u bir İngiliz, Fransız turist gibi geziyoruz. Çeşme, cami ve tarihî binalarımızın kitabelerine sadece bakıyoruz. Mezar taşlarımız yabancıların doktora çalışmalarına konu olurken bizim için bir anlam ifade etmemektedir.^[53]

Hülasayı kelimeleri Türkçeyi, Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarmak amacıyla başlatılan dil inkılabı, İngilizce ve Fransızca kelimelerin dilimize doluşmasıyla sonuçlandı.

Bugün

Günümüzde İslam dünyasına yönelik post modern bir savaş yürütülmektedir. Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) mimarı Samuel Hantinkın (Samuel Huntington), "21. asırdayız. Tarih, ideolojiler savaşını yerine medeniyetler savaşına göre yazılacak. Bu savaşta en etkili silah, din ve dil olacaktır" ifadesiyle günümüzde yapılan saldırılara açıklık getirmektedir. Fransız Şaveliy (Chavalier) ise "Bir milletin dili, o milletin ruhudur. O milleti yıkmak için önce onun ruhunu, yani dilini yıkmak lazımdır" tespitinde bulunuyor.

Maalesef millî birlik ve beraberliğimize göz dikenler; geçmişimizle, kültürümüzle, dinimizle olan bağımızı koparmak, Türkçeyi tahrif etmek için planlı, programlı çalışmalarla saldırıyorlar. Tahrifatı kurumsallaştırdılar, en tehlikelisi de her birimizi bu yapının bir parçası, yozlaşmanın gönüllü ameleleri haline getirdiler. Bugün şehirlerimizin cadde ve sokaklarında neredeyse Türkçe tabela kalmadı, büyük ve gösterişli binaların, alışveriş ve eğlence merkezlerinin, sitelerin, hastanelerin tamamına yakınının tabelasında "**Tavır (tower), pilaza (plaza), sentır (center), rezidans (residence), arena ve hospitıl (hospital)**" gibi yabancı kelimeler görüyoruz.

Milletçe yabancı kelimesiz bir tek cümle kuramaz olduk. Daha korkuncu ortalama bir vatandaşımızın anlamadığı İngilizce-Türkçe karışımı uydurma cümlelerle konuşan bir nesil geliyor. Plaza dili artık plazalardan taştı, sokaklara indi.

Tedbir almamız gerekirken kendi kültürümüzü değersizleştirmek, dilimizi kirletmek için gece gündüz çalışıyor, medeniyetimizi ve kültürümüzü yok etmek için yeni yeni havalı projeler için lansmanlar(!) düzenliyoruz.

Dil ve Kültür Politikası

“Bir ülkeyi idare etmeye çağrılıydınız ilk iş olarak ne yapardınız?” diye sorulduğunda, **Konfüçyüs**: “İşe dil ile başlar, önce dili düzeltirdim. Dil düzgün olmazsa kelimeler düşünceyi düzgün anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa yapılması gereken şeyler iyi yapılmaz. Gereken yapılmazsa ahlak ve kültür bozulur. Ahlak ve kültür bozulursa adalet yolunu şaşırır. Adalet yanlış yola saparsa halk güçsüzlük ve şaşkınlık içine düşer. Ne yapacağını, işin nereye varacağını bilmez. Bu sebeple söylenen sözü doğru söylemeli. Hiçbir şey dil kadar mühim değildir.” der.

Günümüzde, ilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, basın ve yayın kuruluşlarının kullandığı dil, ticari hayatın getirdiği yabancılaşma, bilişim dilindeki yabancılaşma, yabancı dil ile eğitim dilimizdeki bozulma ve yabancılaşmanın sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkçenin yabancı etkilerden olabildiğince kurtarılıp bağımsız ve güçlü bir dil olarak varlığını sürdürebilmesi için, kişisel ve toplumsal duyarlılık şart. Bu konuda hepimize düşen görev her alanda üretken olmaya gayret etmek ve yerli düşünmektir.

Dili yabancı kelimelerin istilasından korumanın tek yolu her alanda üretken olmak ve yerli düşünmektir; ürettiğimiz dona “Coni”nin markasını yapıştırıyorsak yabancı kelimelerin dili istilası sürer hem üretip hem de yerli düşünebilmek kelime

ithalinden kurtulmanın yegâne yoludur, diyen Hayati Develi meseleye farklı bir açıdan bakmamızı sağlar.

Bunun için işe uygulanabilir **Millî Bir Dil Politikası** hazırlayarak başlayabiliriz.

Bu amaçla:

Türkçeleşmemiş **Turqualite** ve **ambulans** gibi yabancı kelimelerden temizleme işine önce kamudan başlanmalı, kamu kurum ve kuruluşları taranarak Türkçe karşılığı olan yabancı kelimeler Türkçe kelimelerle değiştirilmelidir.

Resmi yazıları kaleme alan görevliler, Türkçe dil yeterlilik sınavında başarılı olanlar arasından seçilmelidir.

Türk firmalarının isim ve tabelalarında Türkçe isimler kullanmalarını sağlamak için Türk Ticaret Kanunu’na göre kurulan firmaların devlet teşviklerinden yararlanmalarından, tabela reklam fiyatlarına kadar bir takım teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır.

Yasa teklifleri Meclis gündemine gelmeden önce hukuk diline hâkim dil uzmanlarının denetiminden geçirilmelidir.

Sitelerden alışveriş merkezlerine, alışveriş merkezlerinden kulelere yabancı isim verilmesinin önüne geçilmeli, bu konuda belediyeler yetkilendirilmelidir.

Türk Dil Kurumu Kanunu gözden geçirilerek varsa eksik ve noksanlıklar, yeni düzenlemelerle giderilerek kurum daha aktif ve dil konusunda belirleyici hale getirilmelidir.

Türkçe Eğitim ve Öğretimi: Diyebiliriz ki 21. yüzyılda Türkiye Türkçesinin en önemli problemi “*eğitim meselesi*”dir. ^[54] Türkçe eğitim ve öğretimi için dünyadaki en iyi uygulamalar örnek alınmalı, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar gençlere doğru bir dil eğitimi verilmelidir.

Osmanlı Türkçesi de Türk Dili ve Edebiyatı dersi içerisinde ortaöğretimde mecburi ders olarak okutulmalıdır. Eski Türkçe bir kültür ve medeniyet mirası olduğu kadar bizi kendi dilinden [Türkçeden Türkçeye] tercüme yapan garip alışkanlıklardan/zorunluluklardan kurtaracaktır.^[55] Bu mesele siyasi bir mesele olarak değil; kültür ve medeniyetimizle ilişki kurmanın gereği olarak değerlendirilmeli ve aydın/münevver olmanın gereği olarak görülmelidir. Tarih ve kültürünü kendi dilinde okuyamayan entelektüel olamaz. Dünyanın hiçbir ülkesi kendi dilinden, diline sadeleştirme adı altında tercüme yapmaz. Bu, Türkiye'ye özgü bir paradokstur. İstiklal Marşı'mızı, Mustafa Kemal'in Nutuk'unu, Şinasi'yi, Ahmet Mithat'ı, Namık Kemal'i, Reşat Nuri'yi, Refik Halit'i, Mehmet Âkif'i, Yakup Kadri'yi, Halide Edip'i ve bu coğrafyanın daha yüzlerce yazarını tercüme-sadeleştirme ile okuyup-anlamaya çalışıyoruz. Artık Kemal Tahir, Necip Fazıl, Falih Rıfkı sadeleştirilmeden [Türkçeden Türkçeye tercüme edilmeden] anlaşılmamaktadır.^[56]

Öğretmen: Öğretmelerimizin Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmaları sağlanmalı, Türkçenin yanında milli değerlerimiz açısından da donanımlı olarak yetiştirilmelidirler.

Yabancı Dil Öğretimi / Yabancı Dille Eğitim: Dilimizin gelişmesinin önündeki engellerden biri de yabancı dille eğitimidir. ^[57] Günümüzde "Eğitim Dili" ile "İngilizce Dil Öğretimi" birbirine karıştırılmaktadır. Bunlar birbirinden farklı şeylerdir. Bu nedenle İngilizce öğretimi ile eğitim dili birbirinden ayrılmalıdır. Birçok ebeveyn çocuğunu eğitim dili İngilizce olan bir okula göndererek hem eğitimini yapar hem de İngilizce öğrenir diye düşünüyor. Bu doğru bir yaklaşım değil. Doğru eğitim ana diliyle yapılan

eğitimidir. Derin ve yaratıcı düşünme ancak ana dille mümkündür.^[58] İngilizceye Türkçeyi feda ettiğimiz gibi eğitimi de feda ediyoruz. Çocuklarımızı yanlış bir alginın kurbanı ediyor, onların hayatını karartıyoruz.

Bir millet için yabancı dil öğrenmek ne kadar olumlu ve gerekli bir şey ise, yabancı dilde öğretim o kadar olumsuz ve zararlı bir şeydir. Günümüzde yabancı bir dil bilmenin önemi tartışılmaz. Liseyi bitiren her gencimiz en az bir yabancı dili konuşabilmeli ve yazabilmelidir. Bunun için Türkçe eğitimiyle birlikte yabancı dil öğretimine de özel önem verilmelidir. Yabancı dil öğretimi yabancıların insafına bırakmamalı, yabancı dil öğretimindeki sömürüye de son verecek yerli ve millî yabancı dil öğretim metotları geliştirilerek hem yabancı dil öğrenimini kolaylaştırabiliriz hem de kültür erozyonunun önüne geçebiliriz. Yabancı dil öğretiminde kullanılan kitaplar içeriğinden basımına kadar mutlaka yerleştirilmelidir.

Maalesef ülkemizde yabancı dilde eğitim adeta bir moda şeklinde yayılmaya başlamış ve anaokullarına kadar inmiştir. Yakın bir gelecekte çocuklarımızın İngilizceyi anadili olarak öğrenmelerini ve bir İngiliz gibi İngilizce konuşmalarını sağlamak için Türkçenin yasaklandığı anaokulları ile karşılaşsak şaşırمامamız gerekir.

Eğitim dili yabancı olunca o millet kendi tarihini, edebiyatını, kültürünü öğrenemez, kaybeder. Türkiye'de olduğu gibi tarihin, edebiyatına, kendi kültürüne yabancılaşmış hatta düşmanlaşmış nesiller yetiştirir. Yabancı dille eğitim yapılan okullarda öğrenciler konuları tam olarak anlayamazlar. Sonuçta hiçbir şey öğrenemeyen sadece iki yüz, iki yüz elli kelime ile Tarzan İngilizcesi konuşan bilimden yoksun nesiller yetişir.

Bilim Dili: Bir dilin büyüklüğünün önemli göstergelerinden birisi de o dilin ilim dili olma niteliğine sahip olup olmasınınıdır. 7. asrın ilk yarısında Göktürklerin Orta Asya'nın doğusunda bir bilim merkezi oluşturduğunu, Orhun Abidelerinin de Türkçenin tarihi, sosyal, politik, kültürel, felsefi, dini-tasavvufi, edebi ve milli özelliklerini ortaya koyması açısından bilim dili olarak Türkçenin ilk yazılı abidesi olduğunu biliyoruz.^[60]

6. ila 11. yüzyıllar arasında siyaset biliminin ilk örneği sayılabilecek olan **Yusuf Has Hacip**'in **Kutadgu Bilig** adlı eseri ve Kur'an-ı Kerim'in Türkçe çevirileri Türkçenin bilim dili olarak gücünü gösteren eserlerdir. Daha 1072'de **Kaşgarlı Mahmut** tarafından yazılan **Divanü Lugati't-Türk**'te yer alan kelime sayısı 8624'tür. 14. yüzyıl sonunda ve 15. yüzyıl başında yaşayan **Celâlüddin Hızır**'ın (**Hacı Paşa**) eseri **Müntehâb-ı Şifa** ise Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitaplarından. Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu eserlerden de anlaşılacağı gibi Türkçe, tarihin çeşitli dönemlerinde, çeşitli bilim dallarında eser verilen güçlü bir bilim dilidir. Bugün ise sadeleştirme ve arılaşma bahaneleriyle kısırlaştırılan ve Batı dillerine karşı savunmasız hale getirilen dilimiz, "bu dil ile ilim yapılamaz" noktasına getirilmiştir.

Toplumsal kültürün en ileri, soyut, kalıcı ve etkili bir biçimi olan bilimin üretilmesi ve yaygınlaşması da dil aracılığıyla olmaktadır. Doç. Dr. Ali Osman Gündoğan, "Bilim Dili Olarak Türkçe" başlıklı makalesinde "bir dil, bilim dili olabilmek için hangi vasıflara sahip olmalıdır?" sorusunu sorar ve özetle şunları yazar.^[61] Bir dilin bilim dili olabilmesi için soyut düşünüşe ve düşünceyi ifade etmeye yatkın, zengin

çağrışımlar yapan kelimelere, bilim ve düşünce yapabilecek bir terminolojiye sahip, gelişmeye, zenginleşmeye uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Bu niteliklere sahip bir dille eğitim ve öğretim yapılması durumunda da o dilin tam bir dünya dili olacağını ifade etmiştir. Türk dilinin de tarihi ve edebi zenginliği, dünya üzerindeki yaygınlığı, taşımış olduğu söz varlığı ve kültürel değeri göz önünde bulundurulduğunda yukarıda belirtilen niteliklere gerçek anlamda uyan bir dil olduğu görülecektir.^[62] Türkçe, kelime hazinesinin zenginliğiyle, ihtiyaç duyulduğunda mevcut kelimelerden yeni kelimeler üretme yeteneği ve kabiliyetiyle tam bir bilim dilidir.

Dilimizin ilim dili olarak varsa eksik ve noksanlarını gidermek üzere TDK, üniversite iş birliği ile yapılacak çalışmalarla ilmî terimler açısından dilimizi daha da zenginleştirecek çalışmalar yapmalıdır.

Bilişim Dili: Ele alınması gereken konulardan birisi de bilişim dilidir. Bilişimin kullandığı yabancı kökenli kelime ve terimler yerleşmeden Türk Dil Kurumu tarafından türetilerek tedavüle sokulmalı ve bilişimin dili Türkçeleştirilmelidir. Sosyal medyanın da bu çerçevede ele alınması ve dilimize daha fazla zarar vermesinin önüne geçilmesi gerekir.

Sözlük: Türk Dil Kurumu, günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde sözlüğünü güncelleyip ihtiyaç duyulan kelimeleri türeterek hızlı bir şekilde kullanıma sokmalıdır. Bunun yanında Türkçe Etimolojik Sözlüğü ile Türkçe sektör sözlükleri hazırlamalıdır.

Türk Dünyası Alfabe Birliği: Türkçenin gelecekte etkili ve güçlü dillerden biri olması için Türk dünyası dilleriyle irtibatı kuvvetlendirilmelidir. Bunun için, Türk Cumhuriyetlerinde farklı şekillerde

kullanılmaya başlayan Latin Alfabesi yerleşmeden, acilen harfleri aynı, harf sayısı eşit, ortak bir alfabede birlik sağlanmalıdır. **de**

Dipnotlar

- 1- Ünalın, Şükrü, Dil ve Kültür,2014, Ankara, Nobel.
- 2- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.3.
- 3- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili
- 4- Özeydın, "Burcu. Dil-Kültür İlişkisi", s.4.
- 5- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 6- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 7- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.14.
- 8- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 9- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.14.
- 10- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 11- a.g.e., s.54.
- 12- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.16.
- 13- a.g.e., s.15.
- 14- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.19.
- 15- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 16- a.g.e., s.55.
- 17- a.g.e., s.56.
- 18- a.g.e., s.56.
- 19- a.g.e., s.54.
- 20- Akarsu, Bedia Dil-Kültür Bağlantısı S. 89 3. Basım: 1998, İnkılâp Kitapevi
- 21- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 22- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili.
- 23- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.4.
- 24- a.g.m., s.25.
- 25- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s. 26.
- 26- Kafesoğlu, Prof. Dr. İbrahim, Türk Millî Kültürü,-Boğaziçi Yayınları, 1988, İstanbul.
- 27- Güvenç. Bozkurt. Kültürün ABC'si, YKY, s. 97,2004, İstanbul.
- 28- Gökalp, Ziya. Türkçülüğün Esasları S. 30 5. Baskı 2004 MEB Doğan Ofset İstanbul
- 29- Özeydın, Burcu. "Dil-Kültür İlişkisi", s.27.
- 30- Göçer, Ali, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", s.53, Türk Dili.
- 31- Yararsoy Dursun. "Dil, Düşünce ve Medeniyet", <https://websitem.gazi.edu.tr/site/dursun.yararsoy/files> (29.04.2019)
- 32- a.g.m., (29.04.2019).
- 33- a.g.m., (29.04.2019).
- 34- a.g.m., (29.04.2019).
- 35- a.g.m., (29.04.2019).
- 36- Yusuf Kaplan, "Medeniyet Hamlesinin Şartı: Kurucu Dil Osmanlıca" 12 Ara 2014, Cuma.
- 37- Arıcı, Ali Fuat ve Kaldırım, Abdullah. "21. Yüzyıl-

da Bir Medeniyet ve Bilim Dili Olarak Türkçe: Sorunlar ve Çözümler", ERZSOSDE ÖSII: 269-284[2015].

- 38- Prof. Dr. Hayati Develi, Dil Doktoru. Kesit Yayınları, s.149
- 39- Özcan Gönülal, Yasemin. "Dil-Toplum İlişkisi Açısından Türkiye'de 1940 Sonrası Dil Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme" TurkishStudies- International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic, Volume 6/1 Winter 2011, p. 1127-1137, TURKEY.
- 40- a.g.e., s.1130
- 41- Atay, Falih Rıfkı.Çankaya Atatürk Devri Hatıraları,C.2,s. 452, Dünya Yayınları.
- 42- Atilla İlhan'ın belirttiği sayının gerçeği yansıtmasına dair şüphelerimiz bulunmaktadır; kanaatimizce bu sayı 1500-2000 kelimedir.
- 43- Aliye, Zeynep. Mavi Adam Atilla İlhan'la Söyleşiler, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 131.
- 44- Özcan Gönülal, Yasemin. "Dil-Toplum İlişkisi Açısından Türkiye'de 1940 Sonrası Dil Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme" TurkishStudies- International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic, Volume 6/1 Winter 2011, p. 1127-1137, TURKEY.
- 45- a.g.e., s.1131.
- 46- a.g.e., s.1132.
- 47- a.g.e., s.1132.
- 48- a.g.e., s.1133.
- 49- a.g.e., s. 1134.
- 50- a.g.e., s. 1134.
- 51- a.g.e., s. 1136.
- 52- a.g.e., s. 1136.
- 53- İlbak, Üzeyir. "İktidarın Kültürü mü? Kültürün İktidarı mı?", Dil ve Edebiyat, S.85, s.4-13.
- 54- Özcan Gönülal, Yasemin. "Dil-Toplum İlişkisi Açısından Türkiye'de 1940 Sonrası Dil Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme" TurkishStudies- International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic, Volume 6/1 Winter 2011, p. 1127-1137, TURKEY.
- 55- İlbak, Üzeyir. "İktidarın Kültürü mü? Kültürün İktidarı mı?", Dil ve Edebiyat, S.85, s.4-13.
- 56- a.g.m., s.12.
- 57- Yararsoy, Dursun." Dil, Düşünce, Medeniyet", <https://websitem.gazi.edu.tr/site/dursun.yararsoy/files> (29.04.2019)
- 58- a.g.m., (29.04.2019).
- 59- a.g.m., (29.04.2019).
- 60- Arıcı, Ali Fuat ve Kaldırım, Abdullah. "21. Yüzyıl-da Bir Medeniyet ve Bilim Dili Olarak Türkçe: Sorunlar ve Çözümler", ERZSOSDE ÖSII: 269-284[2015].
- 61- Doç. Dr. Ali Osman Gündoğan, Bilim Dili Olarak Türkçe, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/33199>
- 62- a.g.e, s.272